

Narva-Jõesuu Linnavalitsus
Koidu tn 25, Narva-Jõesuu, Ida-Virumaa
Telefon: 3599599
E-post: info@narva-joesuu.ee

26.04.2019

Seisukohad ja küsimused seoses Õlitehase maa-ala detailplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandega

8. märtsil avalikustas Narva-Jõesuu Linnavalitsus portaalis ametlikud Teadaanded teadaande Õlitehase keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruande avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu teate. Käesoleva esitame oma seisukohad ja küsimused, mis aruandega lähemalt tutvudes tekkisid.

Kokkuvõtvalt leiame, et avalikustatud KSH aruandes on mitmed olulised küsimused jäänud käsitlemata või on nende käsitus olnud liialt pinnapealne. Seetõttu ei ole KSH aruanne piisav detailplaneeringu kehtestamiseks ning KSH aruanne tuleks jätta keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) v.r. § 42 lg 3 p 5 alusel heaks kiitmata.

1. Seisukohad KSH asjakohaste strateegiliste planeerimisdokumentide osas

KSH tõdeb (vt lk 31 jj), et kuna energiaressursid on globaalse tähtsusega ja energiajulgeolek on kujunenud üheks riikide stabiilse arengu tagatiseks, on kõnealune detailplaneering muuhulgas oluline nii siseriiklike kui ka Euroopa Liidu ja rahvusvaheliste keskkonnakaitse eesmärkide saavutamiseks. Kokkuvõtvalt leiame, et lähtudes üksnes aruandes välja toodud dokumentidest (või nende kirjeldusest) ei saa avalikustatud KSH aruanne anda hinnangut, kas Õlitehase laiendamine on vajalik keskkonnakaitsete eesmärkide saavutamiseks.

Keskkonnakaitse eesmärkide saavutamise võimalikkust on eelkõige hinnatud järgmiste siseriiklike, Euroopa Liidu jm rahvusvaheliste dokumentide alusel:

- Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“, mis on kehtestatud Vabariigi Valitsuse 30.08.2012 korraldusega nr 368;
- Energiamajanduse riiklik arengukava aastani 2020;

- Energiamaajanduse arengukava aastani 2030 (ENMAK), mis on heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 20.10.2017. a korraldusega nr 285;
- Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava 2008-2015, mis kinnitati Riigikogus 21.10.2008;
- Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava 2016-2030, mis kinnitati 16.03.2016;
- Euroopa Ühenduse asutamisleping;
- Euroopa Liidu energiaefektiivsuse parandamise tegevuskava, mis võeti vastu 2000. a aprillis;
- Euroopa Ülemkogu 23.-24.10.2014 vastu võetud Euroopa Liidu kliima ja energiapoliitika raamistik aastani 2030;
- Pariisi kliimakonverentsil 2015. a detsembris sõlmitud kokkuleppe kliima soojenemise pidurdamiseks.

Leiame, et aruande aluseks olevad dokumendid ja nendest välja toodud järeldused on vananenud ja need ei ole tänaste rahvusvaheliste kliimaneutraalsuse poole liikuvate eesmärkidega kooskõlas. Põhiline põlevkiviõlitechase laiendamise vajadust õigustav dokument läbi KSH aruande on ENMAK, mis on vastu võetud 2017. aastal. ENMAKi sisu oli aga juba selle koostamise ajaks vananenud. ENMAKis kajastatud uuringud ja järeldused on koostatud juba mitu aastat varem ja ei arvestanud juba tema vastuvõtmise hetkel rahvusvaheliste energiamaajanduse suundadega. ENMAKi alusuuringud on tehtud aastatel 2013-2014, seega juba tunduvalt enne Pariisi leppe ja sellele järgnevat kokkulepet sõlmimist (nt Euroopa Komisjoni energialiidu strateegia, mille sisuline eesmärk on liikumine aastaks 2050 kliimaneutraalsuse saavutamise poole). Juba sel põhjusel ei ole üksnes nendes kavades kirjandust lähtumine piisav energiamaajanduse suunamiseks just põlevkiviõlitootmise laiendamise suunas, kui rahvusvahelised arengud näitavad ilmselgelt energiasektori üha vähenevat sõltumise vajadust fossiilkütustest toodetud energiast.

Viimaste andmete kohaselt on isegi juba praegused nii rahvusvahelised kui ka Eestis (st nii ENMAKis kui ka KSH aluseks olevates dokumentides) aastaks 2030 seatud eesmärgid väheambitsioonikad:

- 1) valitsustevahelise kliimapaneeeli (IPCC) erireport oktoobrist 2018 juhib tähelepanu, et kliimamuutuste ohtlike tagajärgede vältimiseks ei piisa globaalse soojenemise hoidmisest alla 2 kraadi piiri, vaid see peab jääma alla 1,5 kraadi piiri;

- 2) ÜRO raport "Emissions Gap Report" novembrist 2018¹ leiab, et hetkel riikide poolt pakutud Nationally Determined Contributions (NDC) ei ole piisavad selleks, et aastaks 2030 soovitud KHG vähenemiseni jõuda;
- 3) sõltumatute uurimisorganisatsioonide konsortsiumi Climate Action Tracker analüüs detsembris 2018 leiab, et Euroopa Liidu uutes kliima- ja energeetika õigusaktides paika pandud eesmärgid ei ole Pariisi leppega kooskõlas²;
- 4) SEI Tallinna 2018. a lõpus avaldatud analüüs leiab, et Eesti seni kavandatud meetmed ei võimalda täita isegi aastaks 2030 seatud eesmärgi ENMAKis ja kliimapoliitika põhialustes³.

Lõpetuseks, Pariisi kliimakokkuleppega võetud kohustuste valguses ei saa keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandes rahvusvaheliste kohustuste osas üksnes tõdeda, et saavutatud on Pariisi kliimakokkulepe ja Eesti Energia annab sellesse oma panuse, et energiatootmine oleks tulevikus keskkonnasõbralikum (vt p 4.3.1, lk 36-37). Rahvusvaheliste kohustuste valguses on oluline arvestada päevakajaliste arengute ja suundadega, mis võimaldavad hinnata põlevkiviõlitootmise laiendamise vajadust laiemas kontekstis, kui seda hetkel tehtud on.

Seega on KSH koostamisel arvesse võtmata jäetud mitmed rahvusvahelised arengudokumentid ja tehtud uuringud, mis võimaldavad järeldada, et Eesti arengudokumentides määratud meetmed ei ole rahvusvaheliste kohustuste täitmise tagamiseks piisavad ja seetõttu on KSH koostamise aluseks olevad dokumendid sisuliselt aegunud.

Küsimus: Kuidas võtab KSH mõju hindamisel arvesse seda, et EL töötab välja täiendavad suunised Pariisi leppe eesmärkide saavutamiseks ja kuidas on nende eesmärkidega kooskõlas erinevad põlevkiviõlitootmise laiendamist käsitlevad stsenaariumid?

2. Seisukohad KSH konkreetsete osade kohta

1) Mõju sotsiaal-majanduslikule ja kultuurilisele keskkonnale

KSH aruande p 7.2. kohaselt omab põlevkiviõlitootus positiivset mõju tööhõivele, lisades juurde maksimaalselt 500 uut alalist töökohta õlitootmises ja kaudselt loodavad töökohad.

¹ Kokkuvõte ÜRO raportist:

https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/26879/EGR2018_ESEN.pdf?sequence=10

² <https://climateactiontracker.org/publications/scalingupeu/#>

³ Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskuse (SEI Tallinn) raport novembrist 2018, mille kohaselt Eestil ei piisa Pariisi leppe eesmärkide saavutamiseks üksnes ENMAKis ja KPP-s (ning REKK eelnõus) kirjapandud meetmetest: <https://www.sei.org/publications/kas-eesti-taidab-pariisi-kliimakokkulepet/>

Samas peatükis on aga tõdetud ka seda, et Eesti Energia süsteemis toimub järk-järgult töökohtade ümberjaotumine. Töö efektiivsuse tõus vähendab tööjõu vajadust ja põlevkivitööstuses toimub töötajate ümbersuunamine teistesse tootmisüksustesse. Arusaamatuks jääb seega, kas 500 uut alalist töökohta õlitootmises saavad täidetud ümbersuunatavate töötajate arvelt või on tegemist täiesti uute töökohtadega lisaks juba olemasolevate töötajatele jätkuvalt töökoha tagamisega. Töötajate ümbersuunamisel ei saa rääkida 500 töökoha loomisest kui täiendavast tööturu suurenemisest ja võimalusest sektoris tööle asuda, kui reaalsuses tagavad need töökoha juba töökoha kaotamist eesootavatele/juba töö kaotanud inimestele.

KSH käigus tuleb strateegiliste otsuste tegemisel prognoosida ka põlevkivitööstuses vähenevaid töökohti ning kõrvutada neid õlitööstuses tekkivate töökohtadega. Sel juhul on võimalik hinnata, millist väärtust põlevkiviõlitechase laiendamine reaalselt piirkonna sotsiaal-majanduslikule olukorrale juurde lisab.

Küsimus: Kas ja kui palju tekib reaalselt juurde uusi töökohti, mida on võimalik täita uutel, mitte põlevkivisektoris töötavatel, töölistel?

2) Vastavus heite piirkogustele. Mõju kliimale

KSH aruande p 7.6.2. järeldab, et põlevkiviõli tootmine maksimaalse tootmismahuga arengustsenaariumi järgi on kliimale avaldava mõju osas eelistatuim. Arusaamatuks jääb, kuidas sellele järeldusele jõutud on, sest peatükk ise võrdleb põlevkivi otsepõletamise eriheidet ja põlevkiviõli kõrvalproduktide heitkoguseid, jättes andmata reaalse hinnangu erinevate alternatiivide mõjudest kliimale.

KSH aruandes on välja toodud, et: „põlevkivi põletamisel on süsinikdioksiidi (CO₂) eriheidet sõltuvalt tehnoloogiast 96,8...100,1 t/TJ, kuid põlevkivi utmisel Enefit tehnoloogiaga 19,4 t/TJ ja saadud uttegaaside põletamisel Eesti Energia elektrijaamades 68,6 t/TJ.“ Juba kõnealune võrdlus ei võimalda järeldada, et põlevkiviõlitechase heitmed oleks tunduvalt väiksemad põlevkivi otsetootmisest, sest summaarselt räägime me vahest otsepõletamise eriheidet 100t/TJ vs õlitootmise ja kõrvalproduktide heidet ca 88 t/TJ. Sellele lisandub veel põlevkiviõli põletamine hilisemas etapis, mis annab põhjendatud aluse eeldada, et põlevkiviõlitööstusega seotud koguheidet ületab isegi 100 t/TJ.

Võttes arvesse Eesti rahvusvahelist kohustust CO2 heidet vähendada, ei ole kõnealuste hinnangute tegemisel vähemtähtsam asjaolu, et õli müügil paiskuvad CO2 emissioonid õhku eksporditriigis, ja seega võib põlevkiviõlithase keskkonnamõjuseks pidada ka neid heited. Kliimasoojenemise pidurdamiseks ja tagasi pööramiseks on vajalik kõikide riikide panus ja CO2 emissiooni suurendavad investeeringud ei aita nende eesmärkide täitmisele kaasa.

Küsimused: Milline on Eesti süsinikuheide maksimaalse tootmismahuga arengustsenaariumi järgi? Kas ja kuidas võimaldavad erinevad põlevkiviõlithaste stsenaariumid kliimapolitiika põhjalustes ette nähtud kasvuhooonegaaside vähendamise eesmärgi saavutada?

3) KSH järeldused

KSH aruande p 12.1 järeldustena välja toodud, et:

- õlithase osa Auvere energiakompleksi õhuemissioonidest moodustab **vähem kui 10%** 2016. aastaks väljakujunenud heitestsenaariumist. See tähendab, et õlithase laiendamise osa kogu energiakompleksi välisõhu saasteainetest on **väga väike**;
- 1. jaanuarist 2016 karmistused nõuded elektrijaamade heite piirväärtustele ja vanade energiablokkide tööaja vähendamine ja nende järk-järguline sulgemine tulevikus **langetab aastaks 2024 välisõhku paisatavate saasteainete absoluutkoguse võrreldes praegusega 70-80 %**.

Isegi kui elektrijaamade sulgemise tõttu õhusaaste väheneb, õlitootmise tõttu õhusaaste protsent siiski suureneb ja ei ole enam alla 10% (mis on võetud 2016. a seisuga). Seega on eksitavad järeldused nagu õlithase laiendamine välisõhu saasteainete suurenemisel rolli ei mängi või on väga väike (nagu järeldustes hetkel on märgitud). Tegemist on faktilise õhusaaste suurenemisega õlitööstuses ja seda muutust peab olema võimalik KSH aruandes erinevate arengustsenaariumite osas võrrelda.

3. Kokkuvõtteks

KSH aruanne ei anna kliimamõjude osas sisulist hinnangut, miks eelistada maksimaalse tootmismahuga arengustsenaariumit teistele, vaid keskendub sellele, et maksimaalne arengustsenaarium on veidi vähem koormavam kui praegu otsepõletamisest tekkiv CO2 heitmete kogus ning seega on mõju kliimale väike (või KSH hinnangul isegi positiivne). Kliimamõjusid ja rahvusvahelisi kohustusi arvesse võttes, tuleb mõjusid kliimale hinnata palju

laialdasemalt, kui seda käesolev KSH teeb. Sama või veidi väiksema saastekoormusega jätkamine ei võimalda Eestil võetud rahvusvahelisi kohustusi täita ja muudab igasugused investeeringud fossiilkütuste kasutamist edendavatesse projektidesse ebamõistlikuks ning koormavaks nii majandusele kui ka keskkonnale.

Eelnevatele põhjustele tuginedes leiavad allakirjutanud, et õlithase laiendamist soosiv KSH aruanne tuleks jätta heaks kiitmata.

Esitajate nimel

/allkirjastatud digitaalselt/

Kadi-Kaisa Kaljuveer

Keskkonnaõiguse Keskuse juhatuse liige

Seisukohtadega on ühinenud:

Eestimaa Looduse Fond

Eesti Roheline Liikumine

Keskkonnaõiguse Keskus